

20 Ιουνίου 2023

Η ελληνική γλώσσα στο διάβα του χρόνου: Περί Ελλήνων και βαρβάρων

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα

Ο Αριστοτέλης αποπειράθηκε να ερμηνεύσει το υψηλό φρόνημα («θυμός») και τις πνευματικές αρετές («διάνοια») των Ελλήνων με όρους περιβαλλοντικής αιτιοκρατίας (περιβαλλοντικού ντετερμινισμού)

Ο Αριστοτέλης (4ος αιώνας π.Χ.) εξαπέλυσε δριμεία επίθεση κατά των βαρβάρων. Κατ' αρχάς, ο μεγάλος σταγειρίτης φιλόσοφος αποπειράθηκε να ερμηνεύσει στα

Πολιτικά το υψηλό φρόνημα («θυμός») και τις πνευματικές αρετές («διάνοια») των Ελλήνων με όρους περιβαλλοντικής αιτιοκρατίας (περιβαλλοντικού ντετερμινισμού). Υπ' αυτό το πρίσμα, το γένος των Ελλήνων ήταν κατά τον Αριστοτέλη το μοναδικό που συνδύαζε τη γενναιότητα με το καλλιεργημένο πνεύμα, επειδή ζούσε ανάμεσα στα έθνη των ψυχρών τόπων και της Ευρώπης από τη μια και της Ασίας από την άλλη - τα πρώτα ήταν μεν γενναία, αλλά υστερούσαν σε πνευματικά εφόδια και δεξιότητες, τα δεύτερα πάλι το ακριβώς αντίστροφο. Αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίον το ελληνικό γένος ήταν ελεύθερο, είχε τη βέλτιστη πολιτική οργάνωση και ήταν σε θέση να εξουσιάζει τους πάντες, υπό την προϋπόθεση ότι θα διέθετε ένα ενιαίο σύστημα διακυβέρνησης.

Προεκτείνοντας το συλλογισμό του, ο Αριστοτέλης υποστήριξε ότι, μέσα στο πλαίσιο του ιδανικού πολιτεύματος που εκείνος πρότεινε, οι πολιτικοί προβληματισμοί και οι φιλοσοφικές αναζητήσεις θα έπρεπε να ανήκουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των ελλήνων -ενηλίκων και αρρένων- πολιτών. Στον αντίποδα, οι βάρβαροι θα έπρεπε να αποτελούν την εργατική τάξη, καθώς συγκαταλέγονταν ανάμεσα σε εκείνους τους ανθρώπους που ήταν εκ φύσεως -εξαιτίας έμφυτης νοητικής υστέρησης- δούλοι. Οι άνθρωποι αυτοί, πάντα κατά τον Αριστοτέλη, θα έπρεπε, προς όφελος και των ιδίων και των κυρίων τους, να τελούν σε καθεστώς νόμιμης δουλείας.

Εντούτοις, και παρά το προφανώς σαθρό επιχείρημά του περί φυσικής δουλείας, ο Αριστοτέλης αναγνώριζε ορισμένους αξιοπρόσεκτους πολιτειακούς και κοινωνικοοικονομικούς θεσμούς των βαρβάρων. Ως τέτοιους αναφέρει, για παράδειγμα, τον καταμερισμό των κοινωνικών λειτουργιών (ένα τμήμα του πληθυσμού καλλιεργούσε τη γη και ένα άλλο ασχολούνταν με τα κοινά και τον πόλεμο), τη νομοθεσία και την πολιτική τάξη των Αιγυπτίων, καθώς και τα συσσίτια, τα κοινά γεύματα των Οινωτρών, οι οποίοι κατοικούσαν στην ιταλική χερσόνησο. Στο ίδιο πνεύμα, ο λέσβιος φιλόσοφος Θεόφραστος (4ος-αρχές 3ου αιώνα π.Χ.), μαθητής του Αριστοτέλη και διάδοχός του στη διεύθυνση του Λυκείου (της περίφημης φιλοσοφικής σχολής του Σταγειρίτη, του Περιπάτου), συνέγραψε -και δεν ήταν ο μόνος τέτοιος συγγραφέας- έναν κατάλογο εθίμων βαρβαρικών λαών, τα Νόμιμα Βαρβαρικά.

Βεβαίως, αιώνες αργότερα, ο δοξογράφος Διογένης Λαέρτιος (πιθανώς αρχές 3ου αιώνα μ.Χ.), συγγραφέας μιας αρχαιοελληνικής ιστορίας της φιλοσοφίας, απέρριψε κατηγορηματικά την εκδοχή ότι η αρχή της φιλοσοφίας είχε γίνει από τους βαρβάρους. Κατά τη δική του αντίληψη, η φιλοσοφία ήταν κατόρθωμα των Ελλήνων, από τους οποίους εξάλλου είχε ξεκινήσει και το ίδιο το ανθρώπινο γένος.

Επανερχόμενοι τώρα στο ζήτημα της διάκρισης μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων με

βάση τη γλώσσα, αξίζει να σημειώσουμε ότι κατά τους Κλασικούς Χρόνους (5ος-4ος αιώνας π.Χ.) απαντούν αρνητικά σχόλια είτε για τη «βάρβαρη» γλώσσα που μιλούσαν γνήσιοι Έλληνες (στον Θουκυδίδη και στον Πλάτωνα) είτε για λανθασμένη χρήση της αττικής διαλέκτου (στον Δημοσθένη).

*Στη φωτογραφία του παρόντος άρθρου, ο Αριστοτέλης, ο οποίος υποστήριζε ότι το γένος των Ελλήνων ήταν το μοναδικό που συνδύαζε τη γενναιότητα με το καλλιεργημένο πνεύμα.

Πηγή: in.gr